

YAYINLAR

Tanıtım - Eleştiri

İLGİ ÇEKİCİ BİR BİBLİYOGRAFYA

Ekmeleddin İhsanoğlu. **Açıklamalı Türk Kimya eserleri bibliyografyası (Basmalar/1928) ve modern kimya biliminin Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadar Olan durumu ve gelişmesi.** İstanbul : İslâm Tarih, Sanat ve Kültürü Araştırma Merkezi, 1985. ix, 148 s.

İslâm bilim hayatında kimyanın önemli bir yeri var. Bir çok İslâm ve Türk bilgini kimya konusuyla ilgilenmiş ve eserler vermiştir. Ancak, çağdaş kimya biliminin Türkiye'de okutulmağa ve bu konuda eserler yayımlanmağa başlaması, Tıbhane adlı ilk çağdaş Tıp okulunun kurulması ile, 1830'da başlamış. Bu tarihten sonra, yurdumuzda telif veya tercüme olarak çeşitli kimya eserlerinin basılıp yayımlandığını görüyoruz. Bu çalışmalar günümüze kadar duraklamadan gelmiş.

Kimya biliminin tarihi üzerinde araştırmalar yapan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Anabilim Dalı Başkanı ve İslâm Tarih, Sanat ve Kültürü Araştırma Merkezi Genel Müdürü Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu; bu tür araştırmalara dayanak olacak önemli bir bibliyografya çalışmasının ürünü **Açıklamalı Türk Kimya Eserleri Bibliyografyası (Basmalar/1830-1928)** adlı eseri ile vermiştir. Yeni Türk harflerinin kabulünden sonraki yayınlar **Türkiye Bibliyografyası**'nda yer aldığına göre, bibliyografyanın eski harfli yayınları kapsamaması isabetli olmuştur.

Eser yalnızca bibliyografik bir çalışma değil. Bibliyografik verilerin sağladığı bilgi ve kanaate dayanılarak, çağdaş kimya biliminin Osmanlı dönemindeki durum ve gelişmesini belirlemeğe çalışan iki de araştırmaya yer verilmiş. Bunlar, «Türkiye'de modern kimya eğitimi ve literatürünün gelişmesi hakkında genel bir değerlendirme (1830-1928)-(3.282 s.) ve «Türkiye'de basılan ilk kimya eseri —İlim Tarihi açısından bir değerlendirme» adını taşıyan bölümlerde verilmiştir.

Eserin ağırlık taşıyan kesimini oluşturan «Açıklamalı Bibliyografya» 41-148'nci sayfalara yayılıyor. Burada ilkin, (bibliyografik künyelerin tesbit ve tertibi) (41-46 s.) anlatıldıktan sonra, bibliyografyada kullanılan «kısaltmalar» (47-48) ve bibliyografya hazırlanırken «taranan kaynaklar»

(49-52) tanıtılıyor. «Açıklamalı Türk Kimya Eserleri Bibliyografyası (Basmalar/1830-1928)» ise, 53. s.'dan başlayıp 122. s.'ya kadar sürüyor. Eser, bibliyografyada listelenen eserleri yöneltten dört de dizine sahip. Bunlar «Yazar adları indeksi» (128-134), «Kitap adları indeksi» (135-142), «Öğretim Kurumları ad indeksi» (143-144) ve «Matbaa adları indeksi» (145-148)'dir. Son ikisi, bize Osmanlı dönemindeki uygulamalı bilimlerle ilgili öğretim kurumlarının ve bu dönemlerdeki başlıca basımevlerinin hangileri olduğu hakkında da fikir veriyor.

Bibliyografya kronolojik bir düzende hazırlanmış. 1830'dan başlayarak, Türk kimya eserleri, yıllara ait ana başlıklar altında, eser adlarına göre alfabe sırasında listelenmiştir. Böylece hangi yıllarda kimya eseri yayımlanmadığını, hangi yıllarda kaç eser yayımlandığını; yani bu eserlerin yayımlanışındaki gelişmeleri kolayca izleyebiliyoruz. Bibliyografyada 250 eser yer alıyor. Kolayca tahmin edilebileceği gibi, bunların önemli bir miktarı değişik derecelerdeki okullarda okutulan kimya ders kitapları, bibliyografyanın incelenmesi bize, Cumhuriyet öncesinde yayımlanmış kimya eserlerinin çoklukla yabancı dillerden, özellikle Fransızca'dan yapılan tercüme olduğunu göstermektedir.

Bibliyografya'da bibliyografik kimlikler verilirken, açıklaması «Bibliyografik künyelerin tesbit ve tertibi» bölümünde açıklanan odukcça değişik bir yol izlenmiştir. Ayrıca, bibliyografik kimliklerin verilmesi ile yetinilmeyerek, her eserin hazırlanış ve içeriğini belirten açıklamalara da yer veriliyor. Ayrıca, her bibliyografik kimliğin sağ üst köşesinde, kimliği verilen eserin bulunduğu kütüphanedeki yeri, kütüphane adının kısaltması ve yer numarası verilerek belirtiliyor.

«Taranan kaynaklar» bölümünde yer alan bilgilerden anlaşıldığına göre, bibliyografyanın hazırlanması için 14 eser ve basılı katalog ile Ankara, İstanbul ve Kahire'deki yirmi kütüphanenin fiş katalogları taranmış. Böylece, gözden kaçma ihtimali hemen hemen ortadan kalkmış oluyor.

Eserin önemli gördüğümüz bir özelliği de, Türkiye'de yayımlanmış bir eserde, ilk defa ISBN (Milletlerarası Standart Kitap Numarası) kullanılmış olmasıdır.

Özet olarak belirtmek gerekirse, sayın İhsanoğlu'nun eserini basit bir bibliyografya çalışması saymamak gerek. Sunuşta da belirtildiği gibi, bu eser «Özel olarak Türk kimya tarihini ve genel olarak Türk bilim tarihini inceleyenler»e ışık tutacak niteliktedir. Bu çalışmanın, «yazmalar» ile tamamlanmasını diliyoruz.

N. Tahir ERGÜN